

ФОРМУВАННЯ ОСНОВ ФОНОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ЗАСОБАМИ УСНОЇ НАРОДНОЇ ТВОРЧОСТІ

Проблема викладання іноземної мови (ІМ) в школі в даний час особливо актуальна, тому що зміни в характері освіти все більш явно орієнтують його на «вільний розвиток людини», на творчу ініціативу, самостійність учнів. Відомо, що метою навчання ІМ є формування іншомовної комунікативної компетенції, що включає в себе мовну, мовленнєву, соціокультурну та навчальну компетенції. Мовна компетенція може бути визначена як знання мови, яку школярі вивчають, набір та система засвоєних правил мови, які дозволяють утворювати нові речення, а також розуміти речення, якими розмовляють з ними. Фонологічна компетенція є однією зі складових мовної компетенції і може бути визначена як вміння сприймати на слух всі звуки, інтонації, ритм іноземного мовлення і фонетично грамотно вимовляти звуки у мовленнєвому потоці.

У педагогічній та методичній літературі над питанням розвитку в учнів фонологічної компетенції працювала значна кількість дослідників, а саме: Гальскова, Н.Д., Колкер Я.М., Устинова Є.С., Ткаченко Р.Г., Роговська Ф.І., Карлайл М.С. та ін.

Особливості роботи з автентичними матеріалами на уроках ІМ вивчали як вітчизняні так і зарубіжні вчені: Носонович Є.В., Мильруд Р.П., Неділько А.Г., Gebhard JG., Harmer J.

Дослідження психологічних особливостей розвитку дітей молодшого шкільного віку досліджуються у працях Ш.О. Амонашвілі, Л.І. Божович, Л.С. Виготського, В.В. Давидова, В.Я. Ляудіс, Л.С. Славіної.

Спираючись на досвід вищезгаданих вчених, а також шукаючи шляхи оптимізації процесу формування основ фонологічної компетенції учнів початкової школи, ми вважаємо необхідним акцентувати можливості формування основ фонологічної компетенції учнів початкової школи засобами усної народної творчості.

Фонологічна компетенція – вміння учнів сприймати на слух всі звуки, інтонацію, ритм мовлення, а також фонетично грамотно вимовляти звуки у мовленнєвому потоці, при цьому дотримуючись його ритміко-інтонаційного малюнку, типового для певної комунікативної ситуації.

У структурі фонологічної компетенції виділяють: фонетичні знання, фонетичні навички та фонетичні вміння. Коротко охарактеризуємо їх:

1) *фонетичні знання* – передбачають теоретичні і практичні знання школярів, пов'язані із правильною вимовою звуків, звуко-буквенною відповідністю, темпом і ритмом іноземного мовлення і т. д.;

2) *фонетичні навички* – засвоєні і практично закріплені способи артикуляції, інтонаційні особливості мовлення, навички розпізнавати звуки в потоці мовлення;

3) *фонетичні вміння* – базуються на фонологічних знаннях, тобто знаннях норм вимови, наголошування та інтонування; вони передбачають усвідомлене застосування знань та навичок в процесі говоріння та аудіювання [3].

При вивченні іноземної мови учнями молодшого шкільного віку спостерігаються певні труднощі формування фонологічної компетентності. Труднощі формування фонологічної компетентності зумовлюються такими факторами: по-перше, індивідуальними особливостями учнів; по-друге, мовою, що вивчається; по-третє, навчанням: це і учителем, і технологією навчання, і навчальними матеріалами [5].

Розвиток фонологічної компетентності молодших школярів передбачає дотримання принципу зіставного аналізу фонологічних систем рідної та англійської мов. Це зумовлено тим, що іншомовні слухо-вимовні навички формуються додатково до вже сформованих фонетичних навичок рідної мови. Відомо, що вплив рідної мови має негативний вплив на вимову іншомовних звуків, на інтонаційні та ритмічні характеристики іншомовного мовлення, саме це призводить до типових фонетичних помилок українських учнів. Для запобігання типових фонетичних помилок на уроках англійської мови у початкових класах необхідно усвідомлення дітьми факту відмінності фонетичних систем рідної мови та англійської. Сучасні методичні рекомендації з цього приводу пропонують заохочувати молодших школярів до спостережень за вимовними діями вчителя, за видимою позицією органів його артикуляції; стимулювати і розвивати слухову увагу та сприймання; використовувати вправи, націлені на постановку англійського акценту на матеріалі рідної мови; пред'являти паралельно англійські фрази, мікротексти англійською та рідною мовами для наочної демонстрації специфіки артикуляційної та ритміко-інтонаційної організації англійського мовлення; декламувати англійські віршики з наступним перекладом рідною мовою для усвідомлення учнями особливостей англійської артикуляції та ритму; запроваджувати посильний для мовного досвіду дітей аналіз прослуханого.

У Рекомендаціях Ради Європи зазначено, що автентичний текст є центром будь-якого акту мовленнєвого спілкування, зовнішньою предметною з'єднувальною ланкою між тим, хто продукує, і тим, хто сприймає, спілкуються вони безпосередньо чи на відстані [1].

Одним з видів навчальних матеріалів, які сприяють ефективному оволодінню ІМ та формуванню іншомовної особистості, є автентичні тексти, завдяки природності їх лексичного наповнення, реальності мовних засобів, що їх використовують носії мови, оригінальності слово використання.

Поняття автентичності тексту не можна зводити лише до процесу добору лексики та правильного граматично оформленого висловлювання. Важливу роль у цьому процесі відіграє зміст тексту. Автентичне оформлення привертає увагу учнів та полегшує розуміння комунікативного завдання тексту,

встановлення його зв'язків з реальністю. Методика роботи над автентичним аудіо текстом повинна базуватися на активній мовленнєво-мисленнєвій діяльності учнів у процесі слухання. Мовленнєво-мисленнєва діяльність над текстом включає: ідентифікацію змісту тексту (виявлення суті змісту, критичне сприйняття, розрізнення головного та другорядного); осмислення змісту тексту (асоціації, інтерпретації, узагальнення); перетворення змісту тексту (компресію, реорганізацію, відбір потрібного змісту) [5].

Усна народна творчість, а саме малі форми дитячого англійського фольклору можуть бути активно використані на заняттях англійської мови. Чітке, виразне читання фрагментів автентичної казки, віршиків з наступним перекладом рідною мовою діти здатні помітити більш енергійний характер англійської вимови; незвичне звучання англійських звуків; наявність звуків, відсутніх у рідній мові; наявність довгих і коротких голосних звуків; чіткість промовляння кінцевих приголосних; незвичне ритміко-мелодійне оформлення висловлювань тощо.

Виходячи з усього вищезазначеного можна виділити вимоги, яким повинен відповідати навчальний автентичний матеріал, призначений для формування фонологічної компетенції учнів на заняттях з ІМ: наявність виучуваного звука, звукосполучення у складі матеріалу; інтонаційна забарвленість (для аудіо-матеріалів); використання автентичної лексики, фразеології; адекватність мовленнєвих засобів, що використовуються в запропонованій ситуації; природність пропонованих ситуацій; відображення особливостей культури та національної ментальності носіїв мови; інформаційна та емоційна насиченість;

Навчання фонологічної компетенції передбачає використання великої кількості різноманітних автентичних матеріалів по засвоєнню і відпрацюванню всіх компонентів фонологічної компетентності. Відпрацювання компонентів відбувається не тільки за допомогою фоноправ, але й фономонологів, фонодіалогів, фоноримівок, джазових пісень, віршів. Емоційно-позитивного відношення до вивчення фонологічної компетентності сприяє використанню в навчальному процесі фоноримівок, джазових пісень, віршів, які емоційно насичують заняття, урізноманітнюють його хід та змінюють темп проведення, забезпечують практику використання компонентів фонологічної компетентності і сприяють їх формуванню. Дані автентичні матеріали сприяють автоматизації автентичних зразків мови і створюють міцну вимовну основу для даного новокомбінування зразків і їхнього самостійного вживання. Наведемо приклад вправ для формування основ фонологічної компетентності учнів початкової школи:

1. Вправа спрямована на формування умінь складати власні скоромовки для визначення фонетичних труднощів згідно завдання вчителя.

Завдання: Think of the tongue-twister with the sound [w].

Зорова опора: картинки зі звуками.

Хід виконання: учні повинні скласти скоромовку зі звуком [w].

Очікувана відповідь учня: Why do you cry Willie?

Why do you cry?

Why Willie? Why Willie? Why Willie? Why?

Спосіб контролю: опитування.

2. *Вправа спрямована на формування умінь емоційно висловлюватися в опорі на ситуацію і зображувану наочність.*

Завдання: Sally is going to meet with some of her friends. She has a talk with her grandpa, who is deaf, he worries a lot about Sally is going to do and whom she is going to meet tonight. Look at the picture and make up a dialogue which may take place between two conveying the proper split.

Зорова опора: картинка.

Хід виконання: учні повинні скласти діалог згідно заданої комунікативної функції в опорі на зображувану наочність

Очікувана відповідь учня: – Oh, Sally, where are you going?

– I'm going to my friend's party.

– Sally, where are you going? Where are you going?

Спосіб контролю: опитування.

Таким чином, запропоновані вправи спрямовані на формування компонентів фонологічної компетентності для учнів початкової школи є досить ефективним і може бути використаний для навчання практичної фонетики.

Список використаних джерел та літератури:

1. Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання. – К.: Вид-во Ленвіт, 2003. – 273 с.

2. Коломінова О.О. Формування англomовної фонетичної компетенції у дітей молодшого шкільного віку /О.О.Коломінова, С.В. Роман //Іноземні мови. – №4. – 2006. – С. 30-37.

3. Методика навчання іноземних мов у середніх навчальних закладах: Підручник / Кол. авторів під керівн. С.Ю. Ніколаєвої. – К.: Ленвіт, 1999. – 320 с.

4. Ніколаєва С.Ю. Сучасні підходи до викладання іноземних мов / С.Ю. Ніколаєва, О.М. Шерстюк // Іноземні мови. – 2001. – № 1.

5. Роман С.В. Методика навчання англійської мови у початковій школі. – К.: Ленвіт, 2005. – 208 с.